

بررسی موانع توسعه سرمایه‌گذاری زیر بنایی در کشور

مهرداد وفا^۱

تاریخ دریافت: ۱۳۹۲/۱۱/۲۳

دکتر غلامرضا معمارزاده طهران^۲

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۱/۱۶

چکیده

ایجاد زیربناهای فیزیکی در فرآیند توسعه اقتصادی نقش مهمی دارد و دسترسی بهتر به زیرساختهایی نظیر امکانات آموزشی و بهداشتی، آبرسانی، برق رسانی و حمل و نقل باعث افزایش سطح رفاه اجتماعی می‌شود. سرمایه‌گذاری و اثبات سرمایه‌ناشی از آن کلید رشد اقتصادی هر کشور به شمار می‌آید. بررسی‌ها نشان می‌دهد در حوزه موانع قانونی جذب سرمایه‌گذاری زیر بنایی تحقیق اندکی صورت گرفته است. در این تحقیق به منظور بررسی عوامل و اندازه‌گیری موانع قانونی از ابزار پرسشنامه در قالب طیف پنج‌گزینه‌ای لیکرت استفاده گردید. جامعه آماری این تحقیق از اساتید حوزه مالی و سرمایه‌گذاری و کارشناسان این حوزه تشکیل شده است. حجم نمونه برابر ۱۶۶ نفر تعیین گردید. به منظور بررسی روابط از آزمون رگرسیون استفاده گردید. نتایج تحقیق نشان داد که موانع قانونی، تخصیص و جذب سرمایه‌گذاری، عدم توجه به زیر ساخت‌های قانونی، موانع قانونی ثبت شرکت‌ها، عدم ثبات قوانین، شفاف نبوده قانون، عدم وجود امنیت سرمایه‌گذاری، قوانین تحریمی، قوانین بین‌المللی بانکی و قوانین تجارت جهانی به عنوان مهم‌ترین موانع قانونی در اجرای موفق سرمایه‌گذاری زیر بنایی به شمار می‌روند.

واژه‌های کلیدی: سرمایه‌گذاری، زیر ساخت‌ها، ثبات قوانین، تحریم، شفافیت قوانین.

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت دولتی گرایش مالی Vafa222@yahoo.com

۲. دکتر غلامرضا معمارزاده طهران gmemar@yahoo.com

۱- مقدمه

نتایج تحقیقات مختلف در زمینه مدیریت استراتژیک نشان می‌دهد سازمان‌هایی که از رویکرد ایجاد زیربناهای فیزیکی در فرآیند توسعه اقتصادی نقش مهمی ایفا کرده و دسترسی بهتر به زیرساخت‌هایی نظیر امکانات آموزشی و بهداشتی، آبرسانی، برق رسانی و حمل و نقل باعث افزایش سطح رفاه اجتماعی می‌شود (صالح و همکاران، ۱۳۸۶: ۲۳). سرمایه‌گذاری و انباشت سرمایه ناشی از آن کلید رشد اقتصادی هر کشور به شمار می‌آید. سرمایه‌گذاری در اغلب کشورها، بویژه در کشورهای در حال توسعه، توسط بخش خصوصی و دولتی انجام می‌گیرد. سرمایه‌گذاری بخش خصوصی نه تنها به عنوان جزئی از تقاضای کل بلکه مهمتر از آن، منبع رشد و ایجاد فرصت‌های شغلی در آینده است (صامتی، ۱۳۸۳: ۱۹). در واقع یکی از مهمترین اهداف اقتصادی کشورها، ایجاد شرایط لازم جهت افزایش تولید ناخالص داخلی و رشد اقتصادی می‌باشد. از جمله شرایط لازم جهت افزایش تولید و رشد اقتصادی، سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های اقتصادی است. سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های اقتصادی با هدف افزایش بهره‌وری عوامل تولید، گسترش محدوده بازار، تعادل عرضه و تقاضا، ایجاد اثرات جانبی، ایجاد شرایط رقابتی بهتر باعث افزایش تولید و رشد اقتصادی می‌شوند. این در حالیست که در تا دهه ۱۳۸۰ به طور میانگین تنها حدود ۱۲ درصد از تولید ناخالص داخلی واقعی کشور به سرمایه‌گذاری اختصاص یافته است که در مقایسه با کشورهای همچون کره جنوبی، ترکیه و پاکستان بسیار ناچیز است (حسین زاده بحرینی، ۱۳۸۳: ۱۰۹). این سوال مطرح می‌شود که به راستی با توجه به اهمیت ذکر شده سرمایه‌گذاری در داخل کشور چرا وضعیت ایران در سرمایه‌گذاری در بخش‌های زیر بنایی ضعیف می‌باشد؟ غالب افراد در پاسخ به این سوال بحث جنبه قانونی موضوع را بیان می‌دارند. حال در همین مورد نیز سوال می‌شود که براسستی چه عوامل قانونی مانع توسعه سرمایه‌گذاری زیر بنایی می‌شود؟ و یا از جهتی دیگر چه عواملی بر سرمایه‌گذاری‌های زیر بنایی اثرگذار می‌باشند. در این مقاله با هدف بررسی موانع سرمایه‌گذاری زیر بنایی به بررسی دیدگاه‌های صاحب نظران اقتصادی می‌پردازیم.

۲- بیان مسئله

توسعه اقتصادی نیازمند سرمایه‌گذاری در بخشها و فعالیتهای مختلف اقتصادی است. بدون سرمایه‌گذاری در طرحهای زیربنایی و روبنایی نمی‌توان انتظار گسترش اشتغال، تولید و رفاه اقتصادی را داشت (شاگری و سلیمی، ۱۳۸۵: ۱۸). اغلب کشورهای در حال توسعه برای ایجاد رونق دهی اقتصادی، اشتغال و دستیابی به رشد و توسعه اقتصادی پایدار با مشکل کمبود منابع سرمایه‌گذاری روبرو هستند. کمبود درآمدهای ارزی ناشی از صادرات و نرخ ناعادلانه مبادله که اغلب به زیان صادرکنندگان کالاها و مواد اولیه خام در حال تغییر است و کثرت جمعیت و مصرف بالا از عواملی است که منابع پس انداز قابل تبدیل به سرمایه‌گذاریهای مولد در این گونه کشورها را بشدت محدود می‌سازد. جبران عقب ماندگی و دستیابی به توسعه پایدار، نیازمند سرمایه‌گذاری برای بهره جویی از مزایای نسبی و تواناییهای بالقوه اقتصادی است. در فرآیند جهانی شدن، سرمایه نیز با سهولت قابل نقل و انتقال است. اما سرمایه‌گذاران به دنبال کسب سود بیشتر و مکانی امن برای سرمایه‌گذاری هستند. با اشباع سرمایه‌گذاری در کشورهای پیشرفته صنعتی، نرخ بازده سرمایه‌گذاری در این کشورها رو به کاهش بوده و سرمایه‌گذاران همواره در صدد بهره جویی از فرصتهای با بازده بیشتر هستند (ابزری و تیموری، ۱۳۹۴: ۲۰۰۷). این در حالیست که سرمایه‌گذاری چشم پوشی کردن از ارزشی در زمان حاضر برای دسترسی به ارزشی بیشتر در آینده است. ملاحظه می‌شود در تعریف فوق دو عنصر اساسی وجود دارد یکی اضافه ارزش یا همان بازدهی و دیگری عنصر زمان، که چون معطوف به آینده است و اتفاقات آینده هم غیرقطعی و محتمل است لذا مضمون خطر و ریسک را در خود لحاظ کرده است. بنابراین سرمایه‌گذاری مبتنی بر دو پایه است یکی ریسک و دیگری بازده. یک سرمایه‌گذار وقتی به سرمایه‌گذاری مبادرت می‌کند که حد مطلوبی از ریسک و بازدهی برای او تامین شده باشد در غیر اینصورت سرمایه‌گذاری نخواهد کرد. به عبارت دیگر بازدهی و امنیت عامل اصلی تصمیم‌گیری است (کریمزاده، ۱۳۸۸). باید بیان نمود که با وجود اهمیت سرمایه‌گذاری محیط سرمایه‌گذاری در ایران، از عواملی که موجب ایجاد ناامنی در آن شده‌اند رنج می‌برد. برخی از این عوامل، بنیادی و ریشه در فرهنگ یا ساختار سیاسی کشور دارند و برخی دیگر، به رویکرد اقتصادی دولت‌ها، عوامل برون مرزی و عملکرد کارگزاران اقتصادی مربوط می‌شوند. عملکرد نامناسب نهادهای دولتی (نظیر بوروکراسی گسترده،

رفتارهای تبعیض آمیز، برخوردهای سلیقه ای، بی ثباتی قوانین، عدم هماهنگی نهادها در اجرای سیاست‌ها، عملکرد نهادهای انتفاعی دولتی (نیز می‌تواند موجب افزایش عدم اطمینان در سرمایه‌گذاری و افزایش هزینه‌های جانبی تولید شود(رهبر، ۱۳۸۶: ۱۱۲). در واقع صاحبان سرمایه، سرمایه‌های خود را در کشوری به کار خواهند انداخت که علائم و نشانه‌های امنیت اقتصادی به خوبی در آن قابل مشاهده باشد. اما برطرف شدن موانع قانونی سرمایه‌گذاری و وجود فرصت‌های سرمایه‌گذاری که همراه با وفور عوامل ارزان قیمت تولید مانند انرژی، کارگر، منابع طبیعی قاعدتا باید بالاترین منفعت و سودآوری را تضمین می‌کرد، معذک نه تنها سرمایه‌های خارجی را جز به شکل محدود به سوی میدان‌های نفتی جذب نکرده است، بلکه سرمایه‌های داخلی نیز به جهت عدم شفافیت مجموعه ساختار تصمیم‌گیری حکومت که دولت نیز بخشی از آن است، مورد استقبال چندانی واقع نشده‌اند(جامساز، ۱۵: ۱۳۸۱). در این تحقیق، محقق به دنبال پاسخ گویی به این سوال می‌باشد که موانع موثر بر توسعه سرمایه‌گذاری زیربنایی در کشور از بعد قانونی، و از منظر نظام اداری کشور کدام موارد می‌باشد؟ کدامیک از این موانع تاثیر بیشتری بر کاهش سرمایه‌گذاری زیر بنایی داشته؟ و کدامیک کمترین تاثیر را داشته است.

۳- اهمیت موضوع

یکی از زمینه‌های اجرای پروژه‌های مختلف در سطوح خرد و کلان توسعه سرمایه‌گذاری‌های زیر بنایی می‌باشد. با ایجاد زیر ساخت از طریق این سرمایه‌گذاری‌ها که می‌تواند از دو منبع داخلی و خارجی تامین مالی شوند، می‌توان اقدام به طراحی و برنامه ریزی در جهت تولید و ارائه خدمات نوین نمود. کشور ایران دارای زمینه‌ها و قابلیت‌های فراوان سرمایه‌گذاری است. این قابلیت‌ها را می‌توان هم در عنصر انسانی و هم در عنصر منابع طبیعی دانست. نیروی انسانی کشور غالبا در سنین جوانی و نوجوانی قرار دارند. و از سویی در بسیاری از ذخایر زیر زمینی ایران در رتبه‌های بالای بین المللی از جهت میزان ذخایر منابع طبیعی می‌باشد. با این حال پس از انقلاب اسلامی ایران، بنا بر آمار موجود در سایت‌های بانک مرکزی و مرکز آمار کشور، روند سرمایه‌گذاری چه به صورت داخلی و یا خارجی با تغییرات مختلفی روبه رو بوده است. این امر سبب ایجاد اختلالات بسیار در تکمیل پروژه‌هایی گشته است که بر اساس این منابع بودجه بندی شده است. البته در مورد موانع توسعه سرمایه‌گذاری در حوزه‌های زیر

بنایی مباحث مختلفی از طریق محققین مختلف بیان شده است. برخی بر حوزه امنیت تمرکز می‌نمایند و برخی نیز بر حوزه‌های سیاست‌های داخلی و خارجی دولت. گروهی از محققین و متخصصین نیز عوامل تامین مالی را بر شمرده‌اند. با این حال برای شناسایی دقیق‌تر این عوامل می‌بایست نظرات خبرگان مختلف را در این حوزه مورد بررسی قرار داد. همچنین با ایجاد تنوع در میان خبرگان در دو گروه دانشگاهی و متخصصین حوزه عمل می‌توان موانع را هم از دیدگاه نخبگان دانشگاهی و هم نخبگان حوزه عملیاتی مورد بررسی قرار داد. در این میان در حوزه موانع قانونی جذب سرمایه‌گذاری خارجی تحقیقات اندکی توسط محققین مختلف صورت گرفته است. این در حالی است که این موانع می‌تواند به عنوان موانعی برای ورود و یا خروج سرمایه‌گذاران باشد که در نهایت موجب کاهش انگیزه سرمایه‌گذاران به سرمایه‌گذاری در بخش‌های زیر بنایی گردد. این امر می‌تواند در برنامه ریزی‌های آتی در حوزه جذب سرمایه‌گذاران هم از سوی قوه مجریه و هم قوه مقننه مورد بررسی و دقت نظر قرار گیرد.

۴- اهداف پژوهش

اهداف کلی این پژوهش را به شرح زیر می‌توان بیان نمود:

- ۱) شناسایی و اولویت بندی موانع قانونی موثر بر توسعه سرمایه‌گذاری زیربنایی در کشور.
- ۲) تعیین میزان تاثیر هر یک از موانع شناسایی شده بر توسعه سرمایه‌گذاری زیربنایی در کشور

۵- سوالات تحقیق

سوالات این تحقیق را می‌توان به شرح زیر بیان نمود:

موانع عمده توسعه سرمایه‌گذاری زیر بنایی در کشور کدامند؟

موانع عمده قانونی موجود در توسعه سرمایه‌گذاری در حوزه اقتصاد داخلی کدامند؟

موانع قانونی عمده توسعه سرمایه‌گذاری در حوزه اقتصاد خارجی کدامند؟

چه راهکارهایی برای کاهش و یا حذف موانع قانونی در سرمایه‌گذاری زیربنایی وجود دارد؟

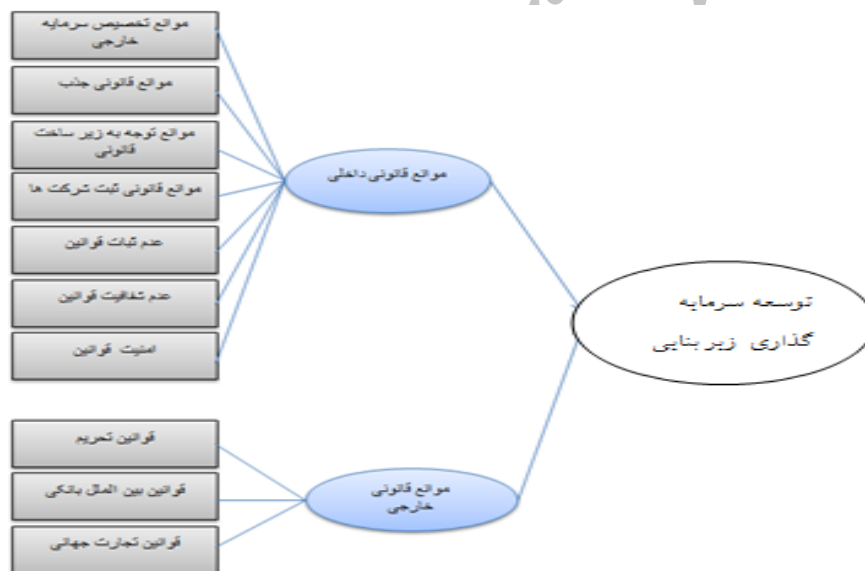
۶- فرضیه‌های تحقیق

- موانع قانونی در ورود سرمایه خارجی بر توسعه سرمایه‌گذاری زیر بنایی موثر است.
- موانع قانونی در جذب منابع مالی بر توسعه سرمایه‌گذاری زیر بنایی موثر است.

- موانع زیر ساخت‌های قانونی بر توسعه سرمایه‌گذاری زیر بنایی موثر است.
- موانع قانونی در ثبت و تاسیس شرکت‌ها بر توسعه سرمایه‌گذاری زیر بنایی موثر است.
- عدم ثبات قوانین مالی بر توسعه سرمایه‌گذاری زیر بنایی موثر است.
- عدم شفافیت قوانین بر توسعه سرمایه‌گذاری زیر بنایی موثر است.
- احساس عدم امنیت سرمایه‌گذاران بر توسعه سرمایه‌گذاری زیر بنایی موثر است.
- موانع قانونی ناشی از تحریم بر توسعه سرمایه‌گذاری زیر بنایی موثر است.
- موانع قانونی بین المللی بانکی بر توسعه سرمایه‌گذاری زیر بنایی موثر است.
- موانع قانونی تجارت جهانی بر توسعه سرمایه‌گذاری زیر بنایی موثر است.

۷- مدل مفهومی تحقیق

مدل مفهومی این تحقیق و متغیرهای مربوطه در شکل زیر ارائه شده است. این مدل در قالب مدل اولیه ای ارائه بر اساس پیشینه تحقیق متغیرهای اصلی در قالب دو دسته موانع داخلی و خارجی طرح شده است.

شکل شماره ۱: مدل مفهومی موانع قانونی توسعه سرمایه‌گذاری زیر بنایی

۸- پیشینه تحقیق

- حمصیان (۱۳۹۱) در تحقیقی با عنوان سرمایه‌گذاری صنعتی و موانع آن پس از انقلاب اسلامی به بررسی وضعیت بخش صنعت سرمایه‌گذاریهای صنعتی در ایران پرداخته است. موانع موجود در سرمایه‌گذاریهای صنعتی در کشور مورد بررسی قرار گرفت. روش تحقیق و ابزار تحقیق بر اساس مطالعه کتابخانه‌ای و با بررسی برنامه‌های اول و دوم توسعه، ترازنامه‌های بانک مرکزی، مجموعه قوانین مالیاتها و حسابهای ملی ایران و دیگر منابع، صورت گرفته است. یافته‌های تحقیق نشان دهنده بررسی روند صنعتی شدن در کشورهای در حال توسعه و تحولات توسعه صنعتی در کشورهای پیشرفته و تفاوت‌های اساسی بین آنها، ویژگیهای سرمایه‌گذاری صنعتی و منابع تامین سرمایه در صنعت و عوامل اصلی تفاوت بین توسعه صنعتی کشورهای در حال توسعه با کشورهای پیشرفته صنعتی می‌باشد. روند صنعتی شدن در ایران نیز مانند بسیاری از کشورهای در حال توسعه از آغاز توسعه با مشکلات و موانع متعددی مواجه بوده که پس از گذشت چندین دهه توسعه و انجام سرمایه‌گذاری در صنعت از نظر تامین منابع مالی و مواد اولیه و ماشین آلات دارای درصد بالایی از وابستگی است. در بررسی علل و عوامل موانع سرمایه‌گذاری صنعتی در ایران دو دسته موانع درونی (عملکردها و سیاستهای داخلی) و بیرونی (عوامل ناشی از سرمایه‌گذاریهای خارجی در اقتصاد کشور) موجود است.
- ابزری و تیموری (۲۰۰۷) در تحقیقی با عنوان جریان سرمایه‌گذاری خارجی در کشورهای توسعه نیافته به بررسی سرمایه‌گذاری خارجی و منافع و تهدیدات بالقوه پیرامون آن پرداخته است. آنها، انگیزه‌های لازم برای سرمایه‌گذاری خارجی، دلایل مخالفان و طرفداران سرمایه‌گذاری خارجی، موانع سرمایه‌گذاری خارجی را تشریح و در پایان راهکارهای جذب سرمایه‌گذاری خارجی ارائه کرده‌اند.
- داوودی و شاهمرادی (۱۳۸۳) در تحقیقی عوامل مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ۴۷ کشور جهان را بررسی کردند. آنها در این تحقیق با استفاده از روش داده‌های تلفیقی به این نتیجه رسیدند که توجه به زیر ساخت‌های قانونی، تشویق و تقویت سرمایه‌گذاری داخلی بخش خصوصی، توجه به کارایی و بهره‌وری سرمایه‌گذاریهای انجام شده در زیر ساخت‌ها و تحقیق و توسعه، بهره‌وری و سطح مهارت نیروی کار و

اقداماتی در جهت افزایش ثبات سیاسی کشور شاید بتواند به جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در کشور ایران منجر شود.

- شاکری و سلیمی (۱۳۸۷) در تحقیقی با عنوان عوامل مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری در منطقه آزاد چابهار و اولویت بندی آنها با استفاده از تکنیک ریاضی در بررسی موانع سرمایه‌گذاری از طریق تکنیک تحلیل سلسله مراتبی به این نتیجه رسیده‌اند که عدم شفافیت قوانین، ثبات در قوانین، تامین امنیت، تعیین تشویق‌های مالی در قوانین و مقررات، در اولویت‌های بالای عوامل شناخته شده قرار دارد.

- طاهری (۱۳۸۴) در تحقیقی با عنوان موانع جذب سرمایه‌گذاری خارجی در ایران، نتیجه گرفته است که عدم ثبات سیاسی و اقتصادی، از موانع جذب سرمایه‌گذاری خارجی در ایران می‌باشد. محقق کوشیده است ضمن پرداختن به موانع فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و تاریخی قوانین و مقررات دست و پاگیر کار، وضعیت نابسامان ارز، قانون ثبت شرکتها، محدودیت قانون جلب و حمایت سرمایه‌های خارجی و مشکلات اصل ۸۱ قانون اساسی مورد توجه قرار دهد. عدم توجه به جذب سرمایه‌گذاری دارای آسیبهای اجتماعی بسیاری، از جمله افزایش آمار جرایم و آسیبهای اجتماعی، کاهش سن آسیب دیدگاه اجتماعی، دختران فراری، کارتن خوابها، اغزایش بیکاری و اعتیاد و حتی فرار مغزها بوده که در نتیجه تهدید امنیت اجتماعی و ملی را موجب شده است.

- رهبر (۱۳۸۶) در تحقیقی با عنوان موانع سرمایه‌گذاری و تاثیر آن بر رشد اقتصادی در ایران تلاش نموده است تا تاثیر امنیت سرمایه‌گذاری بر رشد اقتصادی ایران را مورد بررسی قرار دهد و مدل رشد اقتصادی را با در نظر گرفتن متغیر امنیت سرمایه‌گذاری ارائه دهد. بدین منظور ابتدا متغیرهایی که بر امنیت سرمایه‌گذاری در ایران تاثیر دارند شناسایی و استخراج و مدل‌های اقتصادسنجی رشد اقتصادی، با استفاده از متغیرهای اثرگذار بر رشد اقتصادی مانند امنیت سرمایه‌گذاری (IS)، در کنار عوامل تولید سنتی نیروی کار (L) و سرمایه‌گذاری (K) را مورد برآزش قرار داده و مدل متفاوتی از رشد اقتصادی ارائه نموده است. نتایج به‌دست آمده با تئوری‌های اقتصادی سازگار بوده و از معنی‌داری آماری برخوردارند. به‌طور خلاصه، نتایج نشان می‌دهند که متغیر امنیت سرمایه‌گذاری بر رشد اقتصادی تاثیر مثبت و معنی‌دار دارد. در محاسبه متغیر امنیت سرمایه‌گذاری به‌طور ترکیبی هم از برآوردهای موسسه برآوردکننده ریسک استفاده شده است و هم با استفاده از نظر متخصصان در داخل کشور، مولفه‌های مؤثر

در امنیت سرمایه‌گذاری، وزن دهی شده و امنیت سرمایه‌گذاری به صورت کمی برای سری زمانی سال‌های ۱۳۶۳ تا ۱۳۸۴ محاسبه شده است و نتایج آن برای دو مقطع ۱۳۶۳ تا ۱۳۷۳ و ۱۳۷۴ تا ۱۳۸۴ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

- حسین زاده بحرینی و ملک الساداتی (۱۳۸۹) در تحقیقی با عنوان موانع نهادی سرمایه‌گذاری و کسب و کار در ایران چهار عامل سیاست‌ها، قوانین و مقررات، ثبات سیاسی و دولت، امنیت حقوق مالکیت، و در نهایت خدمات عمومی و زیرساخت را به عنوان موانع اصلی در سرمایه‌گذاری نام برده‌اند.

- لونی در تحقیقی با عنوان عوامل مؤثر بر سرمایه‌گذاری خصوصی در بخش کشاورزی با استفاده از مدل رگرسیون، عوامل مؤثر بر سرمایه‌گذاری خصوصی را در بخش کشاورزی بررسی کرد. نتایج تجربی حاصل از تخمین معادلات مطالعات وی نشان داد که سرمایه‌گذاری خصوصی، تولید ناخالص داخلی و اعتبارات کشاورزی همگی با یک سال وقفه و سرمایه‌گذاری زیربنایی تأثیر مثبت و سرمایه‌گذاری غیر زیربنایی تأثیر منفی بر سرمایه‌گذاری خصوصی دارند.

- سروواتو و جایان در سال ۲۰۰۱ عوامل تعیین کننده سرمایه‌گذاری خصوصی را در فیجی مورد بررسی و آنها را به ۳ دسته عوامل نئوکلاسیکی، عوامل سیاست‌گذاری و عوامل اقتصادی باز تقسیم کردند. نتایج این بررسی نشان داد که متغیرهای اقتصادی مورد استفاده در مدل (سرمایه‌گذاری دولت، اعتبارات، نرخ مبادله و...) روی رفتار سرمایه‌گذاری خصوصی در کشور فیجی نسبت به عوامل دیگر تأثیر کمتری دارد و عوامل اصلی بازدارنده سرمایه‌گذاری شامل عوامل سیاست‌گذاری مانند قوانین و مقررات دولت، موقعیت سیاسی، هزینه‌های کاربردی آب و برق و نبود نیروی کار ماهر است.

۹- مواد لوازم و ابزار کار

این پژوهش از لحاظ هدف تحقیق کاربردی است و بر اساس چگونگی بدست آوردن داده‌های مورد نظر می‌تواند در زمره تحقیق توصیفی به شمار آید. و از آنجاییکه هدف تحقیق بررسی رابطه بین متغیرهای تحقیق می‌باشد از تحقیقات همبستگی است. از آنجا که رایج‌ترین ابزار مورد استفاده در تحقیق زمینه‌یابی، پرسشنامه و مصاحبه است پس از تعیین و طراحی ابزار می‌توان آن را برای جمع‌آوری داده از افراد نمونه انتخابی در نظر گرفت و در نهایت پس از

تنظیم و تحلیل داده‌ها، یافته‌ها و نتایج حاصله از تحقیق را گزارش نمود. جامعه آماری این تحقیق را کلیه اساتید متخصص در امور مالی و سرمایه‌گذاری و همچنین خیرگان اتاق بازرگانی فعال در استان تهران تشکیل می‌دهند. تعداد کلی این افراد ۲۹۰ نفر می‌باشد. در این تحقیق از آنجاییکه جامعه آماری به صورت‌های مختلف در نواحی مختلف تقسیم شده است به منظور ایجاد شانس مناسب برای کلیه افراد از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای ساده استفاده می‌شود. بر اساس این فرمول و با توجه به این امر که حجم جامعه مورد بررسی ۲۹۰ نفر تعیین شده است، حجم نمونه در سطح خطای ۵ درصد ۱۶۶ نفر می‌باشد. پس از تهیه پرسشنامه و تایید روایی آن توسط اساتید و متخصصین امر، پرسشنامه مذکور به تعداد تعیین شده در حجم نمونه تکثیر و در میان افراد توزیع گردید. به منظور بررسی پایایی ابزار تهیه شده ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده که مقدار آن ۰,۹۰۹ بوده است که نشان از پایایی مناسب ابزار تحقیق دارد.

۱۰- تجزیه و تحلیل داده‌ها

در این بخش به منظور بررسی رابطه بین کلیه موانع سرمایه‌گذاری از بعد قانونی با توسعه سرمایه‌گذاری زیر بنایی از رگرسیون چندگانه استفاده شده است.

جدول ۲ بررسی وضعیت مدل رگرسیونی

مدل	ضریب همبستگی	ضریب تعیین	دوربین واتسون
۱	.۶۶۴	.۴۴۱	۱.۶۵۹

با توجه به جدول ۲ ضریب همبستگی مقدار ۰,۶۶۴ مشخص گردید که این مقدار رابطه نسبتاً قوی را بین متغیرهای مستقل و وابسته نشان می‌دهد. همچنین ضریب تعیین رابطه مقدار ۰,۴۴۱ محاسبه شده است که بدین ترتیب ۴۴ درصد تغییرات متغیر وابسته را تبیین می‌نماید. همچنین دوربین واتسون مقدار ۱,۶۵ محاسبه شده است.

جدول ۳ تاثیر موانع قانونی سرمایه گذاری بر عدم توسعه سرمایه گذاری زیربنایی

سطح معنی داری	آماره t	ضریب غیر استاندارد		ضریب استاندارد	موانع قانونی
		انحراف استاندارد	بتا		
.۰۰۰	۵.۲۴۶		.۲۰۵	۱.۰۷۵	ضریب ثابت
.۰۴۲	۲.۰۴۸	.۱۵۱	.۰۵۵	.۱۱۴	موانع قانونی در ورود سرمایه
.۴۹۷	.۶۸۱	.۰۵۰	.۰۶۱	.۰۴۱	موانع قانونی در جذب منابع مالی
.۰۰۰	۲.۳۴۱	.۲۰۸	.۰۶۲	.۲۸۳	موانع قانونی زیرساختی
.۰۳۳	۱.۹۹۸	.۱۰۱	.۰۶۷	.۱۸۰	موانع قانونی در ثبت شرکت
.۰۵۵	.۵۹۲	.۰۵۱	.۰۶۳	.۰۳۷	موانع ثبات قوانین
.۰۲۶	۲.۵۲۱	.۲۳۵	.۰۵۶	.۳۸۵	عدم شفافیت قوانین
.۰۳۵	۱.۹۹۶	.۱۲۱	.۰۶۲	.۲۹۲	احساس عدم امنیت سرمایه گذار
.۰۰۸	۲.۶۶۸	.۲۰۶	.۰۶۰	.۱۵۹	موانع قانونی ناشی از تحریم
.۰۳۸	۲.۴۷۲	.۲۳۵	.۰۶۴	.۳۳۰	موانع قانونی بین المللی بانکی
.۰۰۰	۳.۶۳۹	.۳۰۷	.۰۵۷	.۲۰۷	موانع تجارت جهانی

با توجه به جدول ۳ و سطح معنی داری روابط می‌توان بیان نمود که در حالت رگرسیون چند گانه رابطه بین موانع قانونی ورود سرمایه، زیرساخت قانونی، قوانین ثبت شرکتی، شفافیت قوانین، امنیت قوانین، مسائل ناشی از تحریم، موانع بانکی بین المللی، و تجارت جهانی با عدم توسعه سرمایه‌گذاری زیر بنایی تایید گردید. همچنین فرمول رگرسیونی این مدل بدین شرح است:

$$\text{عدم توسعه سرمایه‌گذاری زیر بنایی} = \text{تخصیص سرمایه (۰,۱۵۱)} \times \text{زیرساخت قانونی (۰,۲۰۸)} \\ \times \text{قوانین ثبت (۰,۱۰۱)} \times \text{شفافیت قوانین (۰,۲۳۵)} \times \text{امنیت قوانین (۰,۱۲۱)} \times \text{قانون تحریم (۰,۲۰۶)} \\ \times \text{قانون بین المللی (۰,۲۳۵)} \times \text{تجارت جهانی (۰,۳۰۷)} + (۱,۰۷۵) \text{ ضریب ثابت}$$

نتیجه‌گیری کلی و پیشنهادهای تحقیق

سرمایه گذاری و انباشت سرمایه ناشی از آن کلید رشد اقتصادی هر کشور به شمار می‌آید در واقع توسعه اقتصادی نیازمند سرمایه‌گذاری در بخشها و فعالیتهای مختلف اقتصادی است.

بدون سرمایه‌گذاری در طرح‌های زیربنایی و روبنایی نمی‌توان انتظار گسترش اشتغال، تولید و رفاه اقتصادی را داشت. اغلب کشورهای در حال توسعه برای رونق دهی به اوضاع اقتصادی، ایجاد اشتغال و دستیابی به رشد و توسعه اقتصادی پایدار با مشکل کمبود منابع سرمایه‌گذاری روبرو هستند. کمبود درآمدهای ارزی ناشی از صادرات و نرخ ناعادلانه مبادله که اغلب به زیان صادرکنندگان کالاها و مواد اولیه خام در حال تغییر است و انبوه جمعیت و مصرف به نسبت بالا از عواملی است که منابع پس انداز قابل تبدیل به سرمایه‌گذاریهای مولد در این گونه کشورها را بشدت محدود می‌سازد. در این تحقیق به منظور بررسی روابط و اندازه‌گیری موانع قانونی از ابزار پرسشنامه در قالب طیف پنج گزینه ای لیکرت استفاده گردید. جامعه آماری این تحقیق را اساتید حوزه مالی و اقتصادی و کارشناسان این حوزه تشکیل داده‌اند که حجم نمونه برابر ۱۶۶ نفر تعیین گردید. به منظور بررسی روابط از آزمون رگرسیون استفاده گردید. نتایج تحقیق نشان داد که موانع قانونی، تخصیص و جذب سرمایه‌گذاری، عدم توجه به زیر ساخت‌های قانونی، موانع قانونی در ثبت شرکت‌ها، عدم ثبات قوانین، عدم شفافیت قوانین، احساس امنیت قوانین، قوانین تحریمی، قوانین بین‌المللی بانکی و قوانین تجارت جهانی به عنوان مهم‌ترین موانع قانونی در اجرای موفق سرمایه‌گذاری زیربنایی شناسایی شده‌اند.

با توجه به نتایج تحقیق پیشنهاداتی به منظور بهبود هر یک از این موانع ارائه می‌گردد: یکی از عمده دلایل عدم انگیزه سرمایه‌گذاران مربوط به حوزه تخصیص نامناسب سرمایه‌گذاریها می‌شود. در واقع قوانین کشور به گونه ای است که در برخی از موارد اجازه دخالت دولت در تخصیص سرمایه‌ها ایجاد شده است که می‌بایست این امر روند طبیعی و منطقی افزایش به خود بگیرد. همچنین باید کانال‌های دسترسی مناسبی برای تولیدکنندگان و افراد فعال در حوزه سرمایه‌گذاری زیربنایی به منابع مالی ایجاد شود.

قدم اول در سرمایه‌گذاری جذب سرمایه‌گذار است. ایجاد واحد بازاریابی سرمایه در وزارت خانه‌های مربوطه در کنار حذف قوانینی که انگیزه سرمایه‌گذاران را برای سرمایه‌گذاری کاهش می‌دهد می‌تواند در این زمینه موثر واقع شود.

در برخی از قوانین حوزه سرمایه‌گذاری توجهی به سرمایه‌گذاری زیربنایی نمی‌شود. گویی این قوانین به این دلیل طراحی شده‌اند که بازخوردی زودبازده داشته باشد. حال آنکه سرمایه‌گذاریهای زیربنایی نیازمند صرف زمان و هزینه بالایی می‌باشد.

یکی از مشکلات عمده در خصوص سرمایه‌گذاری در کشور مربوط به قوانین ثبت شرکت‌ها می‌باشد. در حالی که در بسیاری از کشورهای همسایه همچون ترکیه به سادگی می‌توان یک شرکت را ثبت نمود طبق آمارها این زمان در کشور ایران بسیار طولانی است (۳ ماه) و سبب می‌گردد تا بسیاری از سرمایه‌گذاران انگیزه کافی را برای سرمایه‌گذاری نداشته باشند. بنابراین کاهش قوانین دست و پاگیر در کنار کاهش بروکراسی‌های اداری و الکترونیکی نمودن ثبت شرکت می‌تواند تاثیر بالایی در کاهش موانع ثبت شرکتی در ایران داشته باشد.

قوانین سرمایه‌گذاری ایران با توجه به تغییر دولت‌ها تغییرات متعددی می‌نماید که این امر امنیت سرمایه‌گذاری را کاهش داده و ریسک را افزایش می‌دهد. سرمایه‌گذاران نیازمند قوانین مشخص و با ثباتی هستند تا بتوانند به درستی برنامه ریزی نمایند.

یکی از راه‌های جذب سرمایه‌گذار شفاف نمودن و علنی نمودن قوانین مربوط به این بخش می‌باشد. در واقع قوانین باید به گونه ای طراحی شوند که ابهامات را به حداقل برسانند. قوانین باید به گونه ای طراحی و اجرا گردد که امنیت سرمایه‌گذاران را هم از نظر مالی و هم اموال حفظ نماید. در این صورت ریسک سرمایه‌گذاری کاهش می‌یابد و افراد می‌توانند با خیالی آسوده اقدام به سرمایه‌گذاری نمایند.

یکی از موانع عمده سرمایه‌گذاری در سال‌های گذشته مربوط به قوانین تحریم بوده است. تعامل صحیح با جهان در کنار آموختن راه‌های جایگزین و استفاده بیشتر از سرمایه‌گذارهای داخلی و یا ایرانیان مقیم خارج از کشور می‌تواند در این مواقع مفید باشد.

قوانین بین المللی بانکی نیز گاهی در تعارض با قوانین بانکداری اسلامی و ایرانی است که لازم است تا این موانع و اختلافات شناسایی گردد و با برنامه ریزی صحیح از این قوانین استفاده مناسبی را در جهت ایجاد فضایی مناسب سرمایه‌گذاری بعمل آید.

قانون تجارت جهانی باید کاملاً مورد توجه مدیران و برنامه ریزان حوزه سرمایه‌گذاری قرار گیرد. در واقع این قوانین می‌توانند مزایای بالایی برای کشور داشته باشند به شرطی که بتوان با شناسایی دقیق آن و استفاده از این فرصت امکان بهره برداری مناسب از این قوانین را فراهم نمود.

منابع

۱. ایزری، م.، صمدی، د. س. و تیموری، ه. (۱۳۸۶). بررسی عوامل مؤثر بر ریسک و بازده سرمایه‌گذاری در محصولات مالی. نشریه روند، ۱۲۳-۱۵۲.
۲. حسین زاده بحرینی، م. (۱۳۸۳). عوامل مؤثر بر امنیت سرمایه‌گذاری در ایران. تهران، مجله جستارهای اقتصادی، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، شماره ۲، صص. ۱۰۹-۱۵۳
۳. حمصیان، م. (۱۳۹۱)، سرمایه‌گذاری صنعتی و موانع آن پس از انقلاب اسلامی، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه تهران، دانشکده اقتصاد.
۴. جامساز، م. (۱۳۸۱)، موانع سرمایه‌گذاری، نامه اتاق بازرگانی، شماره ۴۱۸، صص: ۱۵-۱۶.
۵. رهبر، ف. (۱۳۸۶)، موانع سرمایه‌گذاری و تأثیر آن بر رشد اقتصادی در ایران، مجله تحقیقات اقتصادی / شماره ۸۱، صص: ۱۱۱-۱۳۸.
۶. سعیدی، ع.، میعادی، ز. (۱۳۹۰)، بررسی موانع عمده سرمایه‌گذاری خارجی در ایران از دیدگاه سرمایه‌گذاران خارجی، پژوهشنامه اقتصادی، صص: ۱۸۱-۲۰۰.
۷. صالح، ا. حبیب اله سلامی، فهرستی ثانی (۱۳۸۶)، بررسی تأثیر سرمایه‌گذاری دولت در امور زیربنایی بر کاهش فقر و بهبود توزیع درآمد در مناطق روستایی ایران، مجله علوم کشاورزی ایران.
۸. صامتی، م. (۱۳۸۳)، بررسی موانع سرمایه‌گذاری خصوصی در بخش کشاورزی ایران، اقتصاد کشاورزی و توسعه، سال دوازدهم، شماره ۴، صص: ۱۸-۲۵.....
۹. کریمزاده، ع. (۱۳۸۸)، بررسی موانع تولید و سرمایه‌گذاری در ایران (دسترسی در تاریخ: ۱۰/۱۱/۱۳۹۱):

10. http://www.jobportal.ir/s1/Default.aspx?ID=15_1_2490

11. Loony R.E.(2000), Factors affecting private sector investment in Agriculture.

12. Seruvatu, E. & T.K. Jayaraman(2002-2001) Economics department reserve Bank of Fiji